

ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİNDE AKADEMİK İYİM SERLİK: DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN BİR İNCELEME

ACADEMIC OPTIMISM AMONG SPECIAL EDUCATION TEACHERS: AN ANALYSIS IN TERMS OF DEMOGRAPHIC VARIABLES

Suat OĞUZ

MEB., suatoguz16@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-0511-5977>

Eylem Özlem GÖKTAY

MEB., eylem_goktay@hotmail.com; <https://orcid.org/0009-0002-5294-169X>

ÖZET

Akademik iyimserlik kavramı; öğretmenlerin öğrencilerin öğrenme kapasitesine duyduğu inanç, kendi öğretimsel yeterliliklerine olan güven ve mesleki iş birliğine açıklık gibi boyutları içermektedir. Bu kavram, öğretmenin öğrenme ortamındaki etkisini artıran ve öğrenci başarısına dolaylı yoldan katkı sunan önemli bir bireysel özellik olarak kabul edilmektedir. Özellikle özel eğitim alanında, öğretmenlerin farklı gelişimsel ihtiyaçlara sahip öğrencilere yönelik sürdürülebilir bir öğrenme ortamı sunabilmeleri, büyük ölçüde sahip oldukları akademik iyimserlik düzeyi ile ilişkilidir. Bu araştırmanın amacı, özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlik düzeylerini incelemek ve bu düzeylerin çeşitli demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi, mesleki kıdem, lisansüstü eğitim yapma isteği) göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir. Araştırma, tarama ve nedensel karşılaştırma modeli çerçevesinde desenlenmiştir. Çalışma grubunu, 104 özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak “Kişisel bilgi formu” ve “Öğretmen akademik iyimserlik ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, bağımsız gruplar için t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçları, özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlik düzeylerinin genel olarak yüksek olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi ve mesleki kıdem değişkenlerine göre akademik iyimserlik düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Ancak, lisansüstü eğitim yapma isteği değişkeni açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmiş; lisansüstü eğitim yapma isteği olan öğretmenlerin akademik iyimserlik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç, mesleki gelişime açık bireylerin daha yüksek akademik iyimserlik sergileyebileceğine işaret etmekte ve bu bağlamda hizmet içi eğitim ve akademik kariyer planlamasının önemine vurgu yapmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, Özel eğitim öğretmeni, Akademik iyimserlik

ABSTRACT

The concept of academic optimism encompasses dimensions such as teachers' belief in students' learning capacity, confidence in their own instructional efficacy, and openness to professional collaboration. This construct is regarded as an important individual characteristic that enhances teachers' influence within the learning environment and indirectly contributes to student achievement. Particularly in the field of special education, the ability of teachers to provide a sustainable learning environment for students with diverse developmental needs is closely related to their level of academic optimism. The purpose of this study is to examine the academic optimism levels of special education teachers and to determine whether these

levels differ significantly based on various demographic variables (gender, age, educational attainment, professional seniority, and willingness to pursue graduate education). The research was designed within the framework of a survey and causal-comparative model. The study group consists of 104 special education teachers. The “Personal Information Form” and the “Teacher Academic Optimism Scale” were used as data collection tools. Frequency, percentage, arithmetic mean, independent samples t-test, and one-way analysis of variance (ANOVA) were employed in the data analysis. The results of the study revealed that special education teachers generally exhibit high levels of academic optimism. However, the findings indicated no statistically significant differences in academic optimism levels in relation to gender, age, educational attainment, or professional seniority. Nevertheless, a significant difference was found regarding the variable of willingness to pursue graduate education; teachers who expressed an intention to enroll in graduate studies demonstrated higher levels of academic optimism. This outcome suggests that individuals open to professional development may exhibit greater academic optimism, highlighting the importance of in-service training and academic career planning.

Keywords: Special education, Special education teacher, Academic optimism

GİRİŞ

Eğitim sisteminin temel bileşenlerinden biri olan öğretmenler, öğrencilerin akademik ve sosyal gelişiminde belirleyici bir role sahiptir. Bu bağlamda, öğretmenlerin bireysel özellikleri, tutumları ve mesleki yaklaşımları, eğitim çıktuları üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Son yıllarda öğretmenlerin bireysel psikolojik kaynakları içerisinde önemli bir yer tutan “akademik iyimserlik” kavramı, öğrencilerin başarılarını artırmaya yönelik umut verici bir değişken olarak öne çıkmaktadır (Hoy, Tarter & Woolfolk Hoy, 2006). Akademik iyimserlik; öğretmenin öğrencilerine duyduğu güven, öğretimsel yetkinliğine olan inancı ve velilerin eğitime katılımına dair olumlu tutumları içeren bütüncül bir yapıdır. Bu özellikler, öğretmenin sınıf içi ve okul genelindeki öğretim ortamını şekillendirme biçiminde önemli bir rol oynamaktadır.

Akademik iyimserlik, ilk olarak Hoy ve arkadaşları (2006) tarafından tanımlanmış ve öğretmenin inanç sistemlerinin bir bütünü olarak ele alınmıştır. Bu yapı; öğretimsel yetkinlik, akademik vurgulama ve güven boyutlarını kapsamaktadır. Öğretimsel yetkinlik, öğretmenin öğrencilerine kaliteli bir eğitim sunabileceğine olan inancını ifade ederken; akademik vurgu, öğretmenin başarıya odaklanmasını ve yüksek beklentilerini içermektedir. Güven boyutu ise öğretmenin, öğrencilerin öğrenme kapasitelerine ve velilerin desteğine olan inancını yansıtır. Bu üç unsurun birleşimi, öğretmenin olumlu bir okul iklimi oluşturmasında ve öğrenci başarısını artırmasında kritik bir etki yaratmaktadır (McGuigan & Hoy, 2006).

Özellikle özel eğitim öğretmenleri açısından akademik iyimserlik, daha da özel bir öneme sahiptir. Özel eğitim ortamları, genellikle çeşitli bilişsel, fiziksel ya da duygusal gereksinimleri olan öğrencilerin eğitildiği ortamlardır. Bu bağlamda, öğretmenlerin karşılaştıkları zorluklar da geleneksel sınıf ortamlarından farklılık göstermektedir (Billingsley, 2004). Öğrencilerin bireysel farklılıklarının çok daha belirgin olduğu bu ortamlarda, öğretmenlerin pozitif psikolojik özelliklere sahip olmaları, eğitimsel süreçlerin kalitesi açısından büyük önem taşımaktadır. Akademik iyimserliğin bu çerçevede öğretmen tükenmişliğini azaltıcı, öğretim kalitesini artırıcı ve öğrenci başarısını yükseltici bir değişken olduğu vurgulanmaktadır (Beard, Hoy & Woolfolk Hoy, 2010).

Araştırmalar, öğretmenlerin akademik iyimserlik düzeylerinin çeşitli bireysel ve çevresel faktörlerden etkilendiğini göstermektedir. Bunlar arasında yaş, cinsiyet, mesleki kıdem, eğitim düzeyi gibi demografik değişkenler dikkat çekmektedir. Örneğin, bazı

çalışmalarda deneyimli öğretmenlerin daha yüksek düzeyde akademik iyimserlik gösterdiği bulunmuştur (Ferguson, 2008). Öte yandan, cinsiyet farklılıklarının akademik iyimserlik üzerinde anlamlı etkiler yarattığına dair bulgular da mevcuttur (Tschannen-Moran & Hoy, 2007). Bununla birlikte, literatürde özel eğitim öğretmenlerine yönelik yapılan çalışmaların sınırlı olduğu ve genellikle genel öğretmen popülasyonuna odaklanıldığı görülmektedir. Bu durum, özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlik düzeylerinin demografik değişkenler açısından incelenmesini gerektiren bir boşluk yaratmaktadır.

Türkiye’de özel eğitim öğretmenlerinin çalışma koşulları, görev yaptıkları öğrenci profili ve okul ortamlarının çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda, akademik iyimserlik düzeylerinin anlaşılması daha da önemli hale gelmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB, 2018) verilerine göre, özel eğitim alanında görev yapan öğretmen sayısı giderek artmakta ve bu öğretmenler farklı bölgelerde, değişen kaynaklara sahip eğitim ortamlarında görev yapmaktadır. Bu çeşitlilik, öğretmenlerin mesleki algılarını ve psikolojik dayanıklılık düzeylerini doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla, öğretmenlerin akademik iyimserlik düzeylerinin, yaş, cinsiyet, hizmet yılı, mezun olunan bölüm gibi demografik değişkenler açısından nasıl farklılaştığını incelemek, hem bireysel hem de kurumsal düzeyde geliştirici müdahaleler açısından önemlidir.

Bu çalışmanın temel amacı, özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlik düzeylerini demografik değişkenler açısından incelemektir. Çalışma, bu yönüyle hem öğretmenlerin psikolojik kaynaklarının güçlendirilmesi için yapılacak uygulamalara temel sağlayacak, hem de literatürdeki boşluğu dolduracak nitelikte olacaktır. Araştırmanın sonucunda elde edilecek veriler, özel eğitim alanında öğretmen yetiştirme süreçlerine, hizmet içi eğitim programlarına ve okul iklimi düzenlemelerine katkı sunabilir.

Araştırmanın Amacı ve Alt Problemler

Bu araştırmanın amacı, özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlik düzeylerini çeşitli değişkenlere (cinsiyet, yaş, mesleki kıdem ve öğrenim düzeyi) göre farklılık gösterip göstermediğinin değerlendirilmesidir. Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. Özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlikleri ne düzeydedir?
2. Özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlikleri; cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi, mesleki kıdem değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlik düzeylerini çeşitli değişkenlere (cinsiyet, yaş, mesleki kıdem ve öğrenim düzeyi) göre farklılık gösterip göstermediğinin değerlendirilmesini amaçlayan tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Betimsel araştırmalar mevcut durumu ortaya koymayı ve bu durumu araştırmacı tarafından kontrol ve manipüle edilmeden, araştırma konusu ile ilgili önceliklerin ortaya çıkarmayı amaçlanmaktadır (Karasar, 2020) Araştırmada desen olarak nedensel karşılaştırma esas alınmıştır. Nedensel karşılaştırmalı araştırmada, araştırmacılar, bireyler arasında ya da gruplar arasında var olan farklılıkların nedenini ya da sonuçlarını belirlemeye çalışırlar (Fraenkel ve Wallen, 2009).

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 104 özel eğitim öğretmeninden oluşturmaktadır. Araştırma belirlenen bu evren üzerinde yürütülmüş olup, örneklem alma yoluna gidilmemiştir. İstatistiksel analizler n=104 ölçek üzerinden gerçekleştirilmiştir. ,

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel bilgi formu” ile “Akademik iyimserlik ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanan form; cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi, mesleki kıdem gibi demografik özelliklerin yer aldığı formdur.

Akademik İyimserlik Ölçeği: Özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlik düzeylerini belirlemek için, Hoy vd. (2006) tarafından geliştirilen ve Çoban ve Demirtaş (2011) tarafından Türkçeye çevirisi ve uyarlaması yapılan 19 maddelik ölçek formu kullanılmıştır. Hoy vd. (2006) tarafından geliştirilen formda 30 madde yer almaktadır. Ölçek formu Çoban ve Demirtaş (2011) tarafından Türkçeye uyarlanırken İngilizce’den Türkçeye tercüme ve Türkçeden İngilizceye tercüme yöntemi kullanılmıştır. Çoban ve Demirtaş (2011) yapmış olduğu faktör analizinin sonucunda maddelerin orijinalinde olduğu gibi üç faktöre ayrıldığını görmüştür. Ancak orijinalinde yer alan 11 maddeyi (1, 2, 5, 6, 7, 8, 10, 13, 19, 22, 23) düşük yük değerleri alması veya içerik açısından diğer boyutlara kayması nedeniyle ölçekten çıkarmıştır. Bu maddelerin ölçekten çıkarılmasıyla ölçek 19 maddeden oluşmuştur. Akademik iyimserlik ölçeğinde yer alan 19 madde öz yeterlik, güven ve akademik vurgu olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Madde 1, 2, 3, 4 ve 5 ölçeğin öz yeterlik boyutunda, madde 6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12 güven boyutunda, madde 13, 14, 15, 16, 17, 18 ve 19 ise akademik vurgu boyutunda yer almaktadır. Maddeler 5’li likert tipi bir ölçekle (kesinlikle katılmıyorum, kısmen katılıyorum, orta düzeyde katılıyorum, çoğunlukla katılıyorum, kesinlikle katılıyorum) değerlendirilmektedir. Ölçekten en düşük 19, en yüksek 95 puan alınabilmektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin betimlenmesi için frekans (f), yüzde (%), ortalama (\bar{x}) ve standart sapma (SS) kullanılmıştır. Puanların normal dağılım durumlarının incelenmesi için çarpıklık ve basıklık katsayıları ve Kolmogorow-Smirnov testi incelenmiştir. Kullanılan ölçeğe ilişkin çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde ölçek için de basıklık ve çarpıklık katsayısı değerlerinin “ ± 1.5 ” aralığında olduğu görülmektedir. Ayrıca ölçek için de Kolmogorow-Smirnov testi sonuçları $p > .32$ olduğu görülmüştür. Bu değer ölçek puanlarının normal dağılım sergilediğini göstermektedir. Bu nedenle verilerin analizinde bağımsız gruplar için t testi, tek yönlü varyans analizi, kullanılmıştır. Anova kullanımında farkın hangi gruplar arasında oluştuğunun belirlenmesi için Tukey ve LSD testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi ise “.05” olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde verilerin analizinden sonra elde edilen bulgularına ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik İyimserliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “Özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlikleri ne düzeydedir?” Olarak belirtilmiştir. Buna bağlı olarak elde edilen bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Akademik İyimserlik Ölçeğinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistiklerinin Dağılımına İlişkin Bulgular

Ölçek	n	En düşük puan	En yüksek puan	\bar{x}	S
Akademik İyimserlik Ölçeği	104	2.45	5.00	4.72	3.77

Tablo 3 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlik ölçeğinden aldıkları puanların ortalamasının ($\bar{x}=4.72$) standart sapması ($S=3.77$) olduğu görülmüştür. Buna göre özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserliklerinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik İyimserliklerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi “Özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlikleri; cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi, mesleki kıdem ve lisansüstü eğitim yapma isteği değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” olarak belirtilmiştir. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik İyimserliklerinin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin bulgular tablo 2’ te verilmiştir.

Tablo 2: Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik İyimserliklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Cinsiyet	n	\bar{x}	S	t	p
Akademik İyimserlik Ölçeği	Kadın	55	4.84	.44	1.22	.21
	Erkek	49	4.60	.58		

Tablo 2 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserliklerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşma durumunun incelendiği görülmektedir. Araştırmaya katılan kadın öğretmenlerin puan ortalamaları ($\bar{X}=4.84$), standart sapma değeri ($S=.44$) olarak bulunmuştur. Erkek öğretmenlerin puan ortalamaları ($\bar{X}=4.60$), standart sapma değeri ($S=.58$) olarak bulunmuştur. Cinsiyet değişkeni puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı t testi ile hesaplanmıştır. Elde edilen [$t=1.22$; $p=.21$; $p>.05$] değeri ile anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserliklerinin yaş değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin bulgular Tablo 3’ te verilmiştir.

Tablo 3: Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik İyimserliklerinin Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Yaş	n	\bar{X}	S	F	p	Fark
Akademik İyimserlik Ölçeği	20-29 (1)	36	4.61	1.67			
	30-39 (2)	48	4.08	1.64			1>2,3, 4
	40-49 (3)	12	4.98	1.21	1.24	.00	
	50 yaş ve üzeri (4)	8	3.98	1.28			

Tablo 3 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserliklerinin yaş değişkenine göre farklılaşma durumunun incelendiği görülmektedir. Yaş değişkenine göre [F=1.24; p=.00; p<.05] değeri ile anlamlı farklılığın 40-49 yaş aralığındaki ebeveynlerin lehine olduğu görülmektedir. Özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserliklerinin eğitim düzeyi değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik İyimserliklerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Eğitim Düzeyi	n	\bar{X}	S	t	p
Akademik İyimserlik Ölçeği	Lisans	78	4.91	.87	1.28	.57
	Lisansüstü	26	4.12	.83		

152

Tablo 4 incelendiğinde, özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserliklerinin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşma durumunun incelendiği görülmektedir. Elde edilen [t=1.28; p=.28; p>.05] değeri ile anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserliklerinin mesleki kıdem değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Özel Eğitim Öğretmenlerinin Akademik İyimserliklerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Kıdem yılı	n	\bar{X}	S	Kareler Toplamı	F	p
Akademik İyimserlik Ölçeği	1-5 yıl	6	4.86	.55	Gruplar içi 56.83 Gruplar arası 57.52	1.16	.45
	6-10 yıl	46	4.98	.52			
	11-15 yıl	34	3.94	.58			
	16-20 yıl	18	3.86	.48			

Tablo 5 incelendiğinde, özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserliklerinin mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşma durumunun incelendiği görülmektedir. Mesleki kıdem değişkenine göre [F=1.16; p=.45; p>.05] değeri ile anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlik düzeyleri incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucu şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Araştırmanın ilk bulgusunda, özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlik düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Yüksek akademik iyimserlik, öğretmenlerin öğrencilerinin öğrenme potansiyeline olan inançlarını, öğretimsel sorumluluk duygularını ve olumlu okul kültürüne katkılarını yansıtmaktadır.
2. Yapılan t testi analizi sonucunda, özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlik puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.
3. Yapılan analiz sonucunda, yaş değişkenine göre özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuş ve bu farkın 40-49 yaş aralığındaki öğretmenler lehine olduğu belirlenmiştir.
4. Yapılan t testi analizi sonucunda, özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlik puanları öğrenim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.
5. Özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlik düzeyleri, mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir

Araştırmanın sonuçlarında hareketle şu öneriler sunulmuştur:

Özel eğitim öğretmenlerinin akademik iyimserlik düzeylerini korumak ve geliştirmek amacıyla destekleyici okul iklimi ve sürekli mesleki gelişim olanaklarının sağlanması, deneyimli öğretmenlerin sahip olduğu akademik iyimserlik düzeylerinden daha az deneyime sahip öğretmenlerin de yararlanabilmesi için yaş grupları arasında bilgi ve deneyim paylaşımını teşvik eden mentorluk programlarının geliştirilmesi, ayrıca akademik iyimserliği etkileyen faktörlerin daha derinlemesine anlaşılabilmesi için farklı değişkenlerin de dikkate alındığı kapsamlı araştırmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Beard, K. S., Hoy, W. K., & Woolfolk Hoy, A. (2010). Academic optimism of teachers: A force for student achievement. *American Educational Research Journal*, 47(3), 533-562.
- Billingsley, B. (2004). Special education teacher retention and attrition: A critical analysis of the research literature. *The Journal of Special Education*, 38(1), 39-55.
- Çoban, Ö., & Demirtaş, H. (2011). Öğretmen akademik iyimserlik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(4), 583-602.
- Ferguson, R. F. (2008). Teachers' perceptions and expectations and the Black-White test score gap. *Urban Education*, 38(4), 460-507.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2009). *How to design and evaluate research in education* (7th ed.). McGraw-Hill.
- Hoy, W. K., Tarter, C. J., & Woolfolk Hoy, A. (2006). Academic optimism of schools: A force for student achievement. *American Educational Research Journal*, 43(3), 425-446.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi* (35. baskı). Nobel Yayıncılık.
- McGuigan, L., & Hoy, W. K. (2006). Principal leadership: Creating a culture of academic optimism to improve achievement for all students. *Leadership and Policy in Schools*, 5(3), 203-229.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Millî Eğitim İstatistikleri: Örgün eğitim 2017-2018*. MEB.

Tschannen-Moran, M., & Hoy, A. W. (2007). The differential antecedents of self-efficacy beliefs of novice and experienced teachers. *Teaching and Teacher Education*, 23(6), 944-956.